

**PRESENTACIÓ DE LA RESTAURACIÓ DE
L'OBRA *RETRAT DE LA MARE DE L'ARTISTA***

La presentació especial a l'entorn de la restauració d'aquesta obra estarà oberta al públic del 26 de febrer al 7 d'abril del 2013

Museu Picasso

Dep. de premsa i comunicació

Montcada 15 - 23

08003 Barcelona

Tel. 932 563 021 / 26

museupicasso_premsa@bcn.cat

SUMARI

1. PRESENTACIÓ
2. ANTECEDENTS
3. EL PROCÉS DE RESTAURACIÓ
4. EL PROCÉS D'IDENTIFICACIÓ DEL NOU
DIBUIX: *PERSONATGE AMB PIPA*
5. LA RESTAURACIÓ DE LA SALA NEOCLÀSSICA
6. SEMINARI DE RESTAURACIÓ I CONSERVACIÓ
DE PASTEL

1. PRESENTACIÓ

El Museu Picasso presenta el resultat del procés de restauració d'una de les obres emblemàtiques del període de joventut de Pablo Picasso, *El retrat de la mare de l'artista* (1896), que forma part dels fons del Museu. Durant el procés, la retirada d'un cartró adherit al revers de l'obra ha permès deixar al descobert un dibuix al carbó desconegut fins al moment.

El muntatge especial realitzat per a aquesta ocasió, permetrà als visitants veure, de manera temporal i excepcional, fins al 7 d'abril, tant l'anvers com el revers d'aquesta l'obra. La presentació anirà acompanyada d'informació sobre el procés de restauració de la peça i d'un estudi tècnic sobre l'obra descoberta al seu revers, que presenta clars paral·lelismes amb un altre dibuix de la col·lecció del Museu, realitzat pel jove Picasso.

Aquesta presentació es fa a la sala neoclàssica, del palau del Baró de Castellet, que ha estat restaurada recentment. Aquesta sala, datada entre finals del segle XVIII i principis del segle XIX, es troba dins del recorregut de la col·lecció permanent i és un dels pocs exemples conservats a Barcelona d'arquitectura interior neoclàssica. El treball realitzat ha permès recuperar els 80m2 de sostre i els 280m2 de mur d'aquesta estança, decorats profusament amb efectes d'imitacions de marbre, daurats i porcellanes sobre les pilastres, cornises i escultures que havien quedat amagats pel pas del temps i intervencions anteriors.

El procés de restauració del *Retrat de la mare de l'artista* i de la sala neoclàssica ha estat dirigit per la Reyes Jiménez, cap de conservació preventiva i restauració del Museu, qui ha realitzat, també, l'estudi comparatiu de l'obra descoberta amb un dibuix de la col·lecció del Museu. En el procés de restauració del *Retrat de la mare de l'artista*, ha col·laborat l'estudi B2.

2. ANTECEDENTS

El retrat de María Picasso López, una de les obres més representatives de la producció del jove Picasso, ha estat sotmès el 2011 a un estudi exhaustiu per determinar-ne l'estat de conservació i procedir a restaurar-lo.

En una antiga restauració s'hi van aplicar diversos empelts de paper per reconstruir-ne les vores, que al seu torn es van adherir a una base de cartró. Aquesta fixació va provocar al llarg dels anys unes tensions estructurals que es van manifestar de forma progressiva i van acabar deformant greument l'obra.

L'objectiu d'aquesta recent restauració ha estat eliminar els elements de distorsió, retornar la flexibilitat al suport i recuperar la percepció original de la imatge.

La tècnica del pastel

Es tracta d'una tècnica en sec en què la matèria pictòrica no està sòlidament fixada. L'artista diposita el color directament sobre el suport —habitualment paper—, cosa que fa que l'adhesió sigui molt feble.

Al segle XVIII se situa l'apogeu de la pintura al pastel. Després de caure posteriorment en cert desús, va ser represa pels pintors impressionistes a finals del XIX. En el cas concret del retrat, l'ús d'aquesta tècnica suposa escurçar el temps de posa del model.

El pastel es caracteritza per la facilitat en la manipulació dels colors, la rapidesa d'execució, el seu acabat vellutat i amb bon poder recobridor. Llest per a l'ús, no necessita assecament ni varia de tonalitat quan s'asseca.

Estat de conservació

Quatre fotografies datades entre el 1959 i el 2011 reflecteixen els diferents estats de conservació i el progressiu deteriorament de l'obra. La prolongada tensió provocada per l'antic sistema de muntatge va anar derivant en deformacions i petites fissures. L'aplicació d'empelts per mitjà de cola va produir taques localitzades principalment als marges, on el color es va enfosquir en detriment de l'aspecte vellutat del pastel. L'estudi, fet mitjançant la identificació dels materials utilitzats en restauracions anteriors, ha permès elaborar una nova proposta de conservació.

Conclusions

L'estat de l'obra induïa a una lectura distorsionada. El suport estava sotmès a una deformació extrema que es trobava en procés actiu. Les seves greus deficiències d'elasticitat la feien estar en perill de fractura, cosa que hauria suposat la destrucció irreversible de l'obra.

3. EL PROCÉS DE RESTAURACIÓ

Separació de l'obra del suport secundari

L'accés visual al revers de l'obra es va realitzar inicialment per mitjà d'un mirall, amb la qual cosa es van limitar al màxim els moviments del suport. Al revers es va trobar un dibuix inèdit.

Eliminació de les bandes de paper adherides al revers

Després de separar l'obra de la base de cartró aplicada en una restauració anterior, es va procedir a retirar manualment el paper del perímetre, alhora que es reduïa la tensió del suport original. Paral·lelament, es va poder valorar l'abast de la intervenció anterior i localitzar els empelts.

Eliminació dels empelts

Per mitjà del mateix procediment es van suprimir els materials dels empelts, mantenint únicament els que comprometien l'estructura de l'obra, cosa que va fer que disminuïssin encara més les tensions que afectaven el paper.

Procés d'aplanament del suport

Es van corregir i atenuar les deformacions del suport. Al llarg de les sessions el paper va anar recuperant la forma plana, com també la hidratació i la flexibilitat de les fibres.

Reintegració matèrica i consolidació d'estrips

Per reintegrar les pèrdues del material del suport, es va aplicar paper japonès prèviament tenyit i de diferents gramatges. També es van consolidar els estrips existents.

Reintegració cromàtica

Es van corregir les conseqüències visuals de l'alteració del color i es va recuperar una imatge que s'aproxima a les referències fotogràfiques del 1959.

4. EL PROCÉS D'IDENTIFICACIÓ DEL DIBUIX DESCOBERT: *PERSONATGE AMB PIPA*

La identificació d'aquest dibuix no inventariat, descobert al revers de l'obra *Retrat de la mare de l'artista* durant el seu procés de restauració, es basa en l'examen comparatiu amb *Bust de cavaller del segle XIX*, un dibuix pertanyent a la col·lecció del Museu Picasso que ha permès determinar el caràcter d'exercici de formació de l'obra trobada.

Prenent com a punt de partida el pastel amb què comparteix suport, datat per Picasso el 1896, a Barcelona, el dibuix del revers va ser executat amb anterioritat i desestimat abans de que l'artista escometés el retrat de la figura materna. D'altra banda, *Personatge amb pipa* evoca l'estil del segle XVII, cosa que condueix a confrontar-lo amb les obres de joventut.

Bust de cavaller del segle XIX té una clara relació de semblança amb *Personatge amb pipa*. Són coincidents l'encaix, la tècnica, la interpretació del clarobscur i l'ús d'un paper de color càlid, del qual Picasso també va aprofitar el revers. L'anacronisme dels models indueix en tots dos casos a pensar en una còpia: de la mateixa manera que la figura del *Bust de cavaller del segle XIX* ha estat identificada en una terracota datada el 1878, a Sevilla, per al *Personatge amb pipa* l'autor hauria pogut basar-se directament també en una pintura, o bé en un gravat.

A diferència del dibuix descobert, el *Bust de cavaller* presenta dues inscripcions: el grafisme "IB" a tinta i el número "2". Aquest número confirma que es tracta d'un exercici d'escola, i tant podria tractar-se del número d'ordre de matrícula de l'alumne com de la numeració de determinat exercici a completar. El grafisme podria correspondre, per la seva banda, al vist-i-plau del professor, una pràctica d'avaluació oficial.

Conclusions

La formació de l'artista al segle XIX es fonamentava en el dibuix, principalment còpia de guixos grecoromans. A partir de mitjans de segle, el *Cours de Dessin* de Bague, publicat el 1868, va facilitar a l'alumne la interpretació de la línia, el volum i l'encaix a partir d'un conjunt de làmines que havia de copiar amb precisió. Des del buidat de guix fins al model viu, passant pels grans mestres, el futur artista consolidava la seva pràctica amb exercicis de repetició.

Personatge amb pipa i *Bust de cavaller del segle XIX* responen a un mateix propòsit: la interpretació del model sense l'ús del color. L'alumne els resol com un exercici de clarobscur, amb el blanc i el negre com a únic recurs plàstic i la tonalitat del paper com a color de base.

5. LA RESTAURACIÓ DE LA SALA NEOCLÀSSICA

Arran de la intervenció de conservació- restauració, realitzada durant els últims mesos per l'equip de restauradors de Blanca Lopez de Arriba, Beatriz Montoliu i Jesús Zornoza, el visitant del Museu Picasso de Barcelona podrà gaudir de nou d'aquest conjunt arquitectònic tant singular.

Aquest meticulós treball –per accedir fins l'últim racó de la cornisa s'ha hagut d'instal·lar una complexa estructura de bastida a 9m del terra– ha permès recuperar els 80m² de sostre i 280m² de murs decorats ricament amb efectes d'imitacions de marbre, daurats i porcellana sobre les pilastres, cornises i escultures que havien quedat amagades pel pas del temps i les malmeses intervencions anteriors.

Barcelona sempre ha estat una ciutat viva i en constant transformació i el Palau del Baró de Castellet és un bon exemple. A finals del segle XVIII l'estructura gòtica original va ser parcialment transformada. D'aquesta manera, l'edifici va rebre una remodelació al gust de l'època, que testifica la voluntat del seu propietari d'integrar-se als nous corrents neoclàssics, que la Il·lustració propugnava en l'àmbit de l'arquitectura.

Aquest saló decorat probablement després del 1797 (data del moment en que el Baró rep el seu títol nobiliari) representa un dels pocs exemples conservats d'arquitectura d'interior neoclàssica a Barcelona i és el testimoni d'aquest gust afrancesat que el Baró va poder veure durant un viatge realitzat a Sant Petersburg. La decoració reuneix tot el repertori de motius del neoclàssic: una exuberància de cornises, pilastres, superfícies estucades i daurades, relleus i escultures tallades en fusta amb "putti" i bustos de filòsofs.

Uns miralls estratègicament instal·lats donen al conjunt un joc visual de profunditat i perspectiva. Des de la creació del Museu Picasso, el saló ha estat un espai polivalent integrat al circuit de la visita de la col·lecció, però l'ús i el pas del temps havien passat factura.

La intervenció realitzada ha seguit tres objectius principals: aturar els processos de degradació propis d'un espai; que rep anualment gairebé un milió de visitants; fer un manteniment i neteja del conjunt i recuperar l'esperit de la decoració original eliminant aquelles actuacions anteriors que l'havien desvirtuat allunyant-lo del gust del segle XVIII. El resultat final és fruit d'un compromís estètic i tècnic que ha permès recuperar la unitat del conjunt decoratiu, sense descuidar les intervencions curatives indispensables per a la seva conservació. Paral·lelament s'han fet altres actuacions de conservació preventiva centrades en la millora d'infraestructures .

6. SEMINARI DE RESTAURACIÓ I CONSERVACIÓ PREVENTIVA

La tècnica del pastel: especificitats de la seva conservació i restauració

Dijous 28 de febrer de 2013

Jornada adreçada a professionals de la conservació que té com a objectius presentar els resultats del procés de restauració del pastel sobre paper *Retrat de la mare* de l'artista, 1896, de Pablo Picasso –una peça emblemàtica de la col·lecció del Museu– i aprofundir en la problemàtica de la conservació preventiva del pastel.

Amb la col·laboració de diversos especialistes, es tractarà la conservació de les tècniques no fixades com el pastel o el carbonet, els sistemes d'emmarcament i els embalatges per al seu transport.

Programa:

- 09:00h** Recollida d'acreditacions i lliurament de la documentació
- 09:30h** **Benvinguda i presentació de la jornada**
Bernardo Laniado-Romero, Director, Museu Picasso
Reyes Jiménez, Cap del Departament de Restauració i Conservació Preventiva, Museu Picasso, Barcelona (MPB)
Anna Vélez, Departament de Restauració i Conservació Preventiva, MPB
- 10:00h** **Intervenció de conservació i restauració del Retrat de la mare de l'artista**
Reyes Jiménez, MPB
Carme Bello i Àngels Borrell, directores d'Estudi B2 de restauració i conservació preventiva

- 11:30h** Pausa
- 12:00h** ***Restauració de pastel: tractaments i emmarcats***
- Cécile Gombaud, conservadora d'obres en paper, Rijksmuseum, Amsterdam
- 13:30h** ***Pausa i visita lliure a la presentació de la restauració de Retrat de la mare de l'artista***
- 15:30h** ***Préstec i exposició de pastels: mesures de conservació preventiva. El cas del Museu Antoine Lécuyer (Saint-Quentin, França)***
- Florence Herrenschmidt, consultora en conservació preventiva, Conservation de documents graphiques, París
- 16:30h** ***Dues propostes per emmarcar pastels amb muntatge sense adhesiu***
- Olivier Masson, conservador d'obra sobre paper, Zurich
- 17:30h** ***Visita lliure a la presentació de la restauració de Retrat de la mare de l'artista***

Sala d'actes – Accés per Pl. Sabartes,1
Entrada lliure, aforament limitat

És necessari fer reserva prèvia:
museupicasso_reserves@bcn.cat

